

Nr 36

Utlåtande i anledning av motioner om intensifierad forskning och upplysning om allergier.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 881 av fröken *Pehrsson* och herr *Andreasson* samt II: 1009 av fru *Nilsson* hemställs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående intensifierad forskning och upplysning om allergier.

Motionärerna anför att utbredningen av allergiska åkommor tycks öka varje år. Många av de nya material — bl. a. nya syntetfibrer — som introducerats på marknaden tycks göra att latent allergibesvär förvärras. Även tvättmedel kan ha betydande skadeverkningar av denna art. Allergisjukdomarna påverkar inte bara människans fysiska utan även hennes psykiska hälsa.

Motionärerna uttalar att en intensifierad forskning behövs för att man skall komma underfund med allergiernas orsaker och verkningar. Eventuella samband mellan allergier och såväl psykiska som sociala anpassningssvårigheter synes behöva utredas. Ökade kunskaper om allergiframkallande substanser i vår miljö skulle ge bättre möjligheter att förhindra ohälsa. Intensifierad upplysning om allergier är ett nödvändigt komplement till ökad forskning inom detta område.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från socialstyrelsen, som bilagt utlåtanden av professorn *Anders Grönwall* vid akademiska sjukhuset i Uppsala i vad avser frågan om intensifierad forskning om allergier, av docenten *Lars Irnell* vid samma sjukhus i vad avser eventuella samband mellan allergier samt psykiska och sociala anpassningssvårigheter samt av professorn *Åke Nilzén* vid karolinska sjukhuset beträffande allergiframkallande substanser i miljön. Vidare har utskottet berett Riksförbundet mot allergi tillfälle att yttra sig.

Professor Anders Grönwall anför bl. a. följande:

När det gäller de allergiska sjukdomarna och strävandena att utvidga och fördjupa allergiforskningen torde det vara berättigat att i stort sett karakterisera situationen så att det under de senaste årtiondena inte framkommit forskningsresultat, som i större omfattning påverkat vården av de allergi-

sjuka eller i övrigt påverkat dessas situation. Detta trots ett mycket intensivt internationellt forskningsarbete, som givit många uppslag, som prövats och fortfarande prövas med hänsyn till sin kliniska tillämpning.

Den allergologiska diagnostiken vilar framför allt på sedan ganska länge kända metoder att påvisa patienternas överkänslighet för vissa yttre faktorer s. k. allergener, nämligen på patienterna utförda hudtester och s. k. provokationstester, som riktar sig mot särskilda organ i syfte att pröva dessas benägenhet att reagera med allergiska manifestationer. Man har länge strävat att ersätta dessa metoder och i stället komma fram till användbara laboratoriemetoder. Förhoppningarna har särskilt knutits till den moderna biokemiska och immunologiska forskningens resultat. Detta har emellertid inneburit ett långsiktigt och mycket omfattande utvecklingsarbete, som ännu inte givit praktiska resultat.

Behandlingen vid allergiska sjukdomar grundar sig till stor del på sedan länge kända förhållanden beträffande överkänslighet mot olika allergener. Man försöker profylaktiskt ordna så att patientens kontakt med allergener minskas eller hindras och man genomför s. k. hyposensibilisering, vilket innebär, att man minskar känsligheten genom att vid upprepade tillfällen inspruta ökande mängder av det allergen patienten är känslig för. Vidare kan man använda behandlingar, som inte på detta sätt riktar sig mot sjukdomsorsaken utan mot sjukdomens symptom. Läkemedelsindustrien har utvecklat nya och bättre sådana medel och här skall särskilt nämnas ACTH- och cortisonpreparaten, vilka alla utan tvekan inneburit bättre behandling av allergitillstånden. De har emellertid icke givit mycket bidrag till frågan om de allergiska sjukdomarnas natur och innersta orsaker.

En intensifierad forskning beträffande de allergiska sjukdomarna kan tänkas utformad på olika sätt beroende på att dessa sjukdomar utgöres av en förhållandevis oenhetlig grupp av sjukdomar, som drabbar olika organ och som kan förmodas ha olika orsaker och mekanismer även om överkänslighet mot olika ämnen är ett för dem alla gemensamt grundfenomen. Forskningen kan inriktas på att avslöja allergiernas innersta natur och de grundläggande mekanismerna för de allergiska manifestationerna. Den kan också inriktas på bättre läkemedel för att hindra eller häva de allergiska manifestationerna eller på den socialmedicinska problematik, som ofta blir ett avgörande belastande moment för dessa ofta kroniskt sjuka patienter. Det är rimligt att dessa olika möjligheter beaktas, men det är på samma gång ousäkrat, att en forskning som radikalt skall kunna ändra de allergisjukas situation måste inrikta sig på den grundläggande frågan om de allergiska sjukdomarnas natur. Situationen inom allergiforskningen är för närvarande också sådan, att det är i detta avseende som man har särskilda skäl att förvänta sig framsteg.

Man har länge vetat, att allergenerna hos den sjuke ger upphov till bildandet av s. k. reaginer, som i sin tur blir orsaken till att patienten med tiden kommer att reagera mot det allergen, vars inverkan han tidigare utsatts för. De senaste årens forskning har medfört att man kunnat identifiera och isolera reaginerna ur immunglobulin som ett specifikt äggviteämne, som benämns IgE. Det har visats att koncentrationen av IgE ligger högre i blodet vid allergiska sjukdomar än vid icke allergiska sjukdomar. Detta har varit möjligt genom att en ny metod utvecklats för att i blodet påvisa de utom-

ordentligt låga koncentrationer, som det här är fråga om. Detta framsteg, till vilket svenska forskare lämnat stora och avgörande bidrag, är utan tvekan att beteckna som en medicinsk upptäckt. Den visar klart, vilken immunologisk mekanism det är fråga om, och den har skapat en helt ny grund för allergiforskningen. En mängd allergologiska frågeställningar kan angripas på ett helt annat och säkrare sätt än tidigare. Detta kommer givetvis att göras här i landet, men nyheten kommer snabbt att sprida sig och bli föremål för vidare bearbetning i laboratorier och sjukhus i många länder.

Studierna av IgE är således av stor grundläggande betydelse. De belyser emellertid inte den kliniskt viktiga frågan om den specifika effekten av olika slags allergener, som ger den vid allergi typiska skillnaden (specificiteten) i känslighet mot vissa växter, katt, hund, mjöl etc. En metod som möjliggör dylika studier har också utarbetats, och resultat kommer att framläggas över olika allergeners specificitet. Härvid har man möjlighet till kvantitativa bedömanden till skillnad mot vad tidigare varit fallet, då man arbetade med i det närmaste helt odefinierade allergenextrakt.

I motionerna framhålls överkänsligheten mot många olika ämnen i vår omgivning. Huruvida de här beskrivna framstegen berör alla dessa sjukdomar är osäkert. Detta är delvis en fråga om definition av allergibegreppet. Så kallad kontaktallergi, som framkallas vid beröring med olika kemiskt sett enklare ämnen, erhåller en celltoxisk verkan. Denna är förmedlad via immunologiskt präglade celler och ej via reaginer i serum, och reaktionen, som är helt skild från den vid t. ex. astma och hösnuva, kan visa sig falla utanför det egentliga allergibegreppet. Det har dock visat sig, att överkänslighet mot en del ämnen som användes som läkemedel beror i vissa fall på den ovan beskrivna mekanismen med reaginer i blodet. Ett exempel härpå är överkänslighet mot penicillin.

Sammanfattningsvis anför professor Grönwall, att vi just nu står i ett skede av allergiforskningens utveckling, som karakteriseras av viktiga framsteg och snabb utveckling. De svenska forskarnas betydelsefulla bidrag beror till stor del på utvecklingen inom den immunologiska grundforskningen. Att de varit i stånd till att delta i arbetet i den främsta forskningsfronten beror i sin tur på att man i Sverige genom statens medicinska forskningsråd givit stöd till immunologisk och allergologisk forskning. Man har gjort en satsning på allergiforskning, som givit och kommer att ge en mycket god utdelning. Om man från statsmakternas sida önskar ge allergiforskningen ökat stöd — vilket i nuvarande läge synes kunna bli en osedvanligt god forskningsinvestering — finns här i landet en mycket kvalificerad forskargrupp, vars krets håller på att vidgas. En ökad medelsanvisning åt det medicinska forskningsrådet med hänsyn till allergiforskningens behov synes vara mycket väl motiverad.

Docent Lars Irnell har efter samråd med professorn Ragnar Berfenstam anfört bl. a. följande:

I praktiskt socialmedicinskt arbete möter man ofta sociala problem hos

patienter med allergiska sjukdomar, vilka inte sällan förorsakar långa sjukhusvistelser och långa sjukskrivningsperioder. Det kan gälla astmapatienter, som måste byta arbete på grund av sjukdomen; det kan gälla patienter med yrkesallergi, som inte kan fortsätta inom tidigare yrke, utan måste, ofta med arbetsvårdens hjälp, söka sig till nya sysselsättningar. För yngre människor, som får lägga om sin utbildning, uppstår ofta svåra sociala problem. Sådana problem är kanske än vanligare för de äldre, som i regel är svåra att omplacera och där en lämplig sysselsättning kanske inte står att uppbringa på den ort där de är boende. Exemplet kunde mångfaldigas, men här skall endast framhållas, att för alla dessa patienter medför de allergiska sjukdomarna och deras sociala konsekvenser i viss utsträckning risk för uppkomst av psykiska insufficiensstillstånd.

I yttrandet redovisas vissa slutsatser, som kunnat dragas från två vid socialmedicinska institutionen, medicinska kliniken och lungkliniken, akademiska sjukhuset, utförda studier rörande bronkialastmans långtidseffekt på social anpassning. Det uttalas bl. a., att astmans sociala konsekvenser kanske särskilt tydligt framgår av att ungefär var fjärde man i det ena av undersökningsmaterialen varit tvungen att upphöra med förvärvsarbete och sjukpensioneras samt att dessutom var tredje man har måst byta yrke eller sysselsättning. Sammanfattningsvis kan dock sägas, att en god social anpassning tycks föreligga hos denna patientgrupp, trots en ofta långvarig och svår sjukdom. Resultaten har dock i vissa avseenden visat, att många uppnått en tillfredsställande social situation först sedan astman, efter att under ett varierande antal år ha varit svårartad, kommit in i ett lugnare skede. En sådan gynnsam utveckling har en övervägande del av patienterna visat.

Professor Nilzén anför bl. a., att det inte råder någon tvekan om att allergifallen ökar. Sjukdomssymptom, som man i allmänhet inte sätter i samband med allergiska reaktioner, visar sig inte sällan ha allergisk etiologi, och under senare år har sjukdomar förekommit, som varit synnerligen svårförståeliga, men som så småningom kunnat bevisas vara allergiska till sin genes.

Beträffande tvättmedel, som omnämns i motionerna, kan sägas, att de i dag tack vare industriell och akademisk forskning inte spelar någon väsentlig roll som allergiframkallare. De besvär de förorsakar på hud och slemhinnor är huvudsakligen av fysikalisk-kemisk-toxisk natur. Personer lidande av eksem och övre luftvägsbesvär får för den skull ibland besvär vid kontakt med dylika ämnen. Genom maskinell framställning och maskinell tvätt minskar emellertid även dylika påverkningar alltmer.

Syntetfibrer i sig själva ger aldrig allergiska besvär. Tillsatsämnen såsom färger och impregneringsmedel är däremot allergiframkallande.

Vår omgivning innehåller riklig mängd ämnen, som kan orsaka allergiska besvär.

Kontaktämnen på hud och slemhinnor är legio och då flera tusentals kemikalier framställs årligen och utsändes i produktionen är det omöjligt

att kortfattat ge en föreställning om de svårigheter som möter patient och sjukvårdspersonal vid uppspårandet av aktuella ämnen. År efter år uppstår även problem genom att kemiska substanser, som kommer i kontakt med huden, orsakar överkänslighet mot ljus.

Våra vanligaste allergener är följande: salter av krom, kobolt och nickel; formalin, parafenylendiamin, balsamer, terpener, neomysin och andra lokalantibiotika, antimikrobiella medel, organiska färgämnen, kvicksilverhaltiga konserveringsmedel såsom merthiolat, antiparasitära medel varav DDT är mest känt, fotografiskt material, epoxyhartser, gummikemikalier, parfymer och mer eller mindre okända ämnen i »hygieniska artiklar» och i kosmetiska preparat. Dussintals kemiska ämnen finnes i flera av ovannämnda grupper, t. ex. i gummi, plast, textilier.

Gas och partiklar i luften förorsakar hos allergiska personer åtskilliga besvär. Man kan inte alltid fastställa att det rör sig om verkliga allergiska reaktioner. Sålunda finnes det en mycket stor grupp människor som får övre luftvägsbesvär i form av astma och snuva vid inandning av luftföroreningar. Vanligast bland dessa är: inomhus tobaksrök och utomhus sannolikt svavelhalten i luften. I allmänhet är dessa besvär akuta, men kan bli mycket långdragna speciellt om luftföroreningarna blir höggradiga. Jag vill påpeka att människor med luftvägsallergier synes ha sänkt retningströskel för dylika fysikaliska retningar och detta utgör ett allvarligt problem.

En speciell grupp människor har nedärvt allergisk sjukdom. Dessa personer får sina symtom efter förtäring av olika födoämnen, inandning av t. ex. damm, djurhår, pollen, mögel.

Diagnostiken och behandlingen är här ganska väl utvecklad och senare tids landvinningar genom allergologiens ianspråktagande av farmakologiska och immunologiska metoder har ytterligare givit diagnostiken hjälpmedel. Fortfarande finnes dock inga möjligheter att uppspåra *alla* allergiframkallande ämnen genom diagnostiska metoder.

Relativt få nya födoämnen framställs, men då många kemiska substanser användes för konservering av dem eller utnyttjas för att göra dem mera attraktiva blir det allt svårare att finna aktuella allergener, speciellt som varudeklarationen är relativt bristfällig och även förpackningstekniken tillför födoämnen substanser, som kan vara av allergen verkan.

Läkemedel för injektion eller intagning orsakar allt flera problem. Läkemedelsfirmorna utför en mycket förnämlig forskning för att eliminera potentiella risker. Det torde emellertid vara en omöjlighet att helt undanröja allergeniteten hos kemiska substanser som har biologisk aktivitet. Man får alltså i fortsättningen räkna med att läkemedelsbiverkningar av allergisk natur kommer att öka i takt med nya läkemedels konstruktion.

I yttrandet framhålles att det är ett mycket svårt problem för patient och sjukvårdande personal att uppspåra allergen i vardagsprodukter, födoämnen m. m. Man kan inte alltid erhålla deklaration på tillsatsämnen, då aningen fabrikanten inte vet vilka ämnen som finns i produkten eller är oenägna att ge upplysning därom. Mycket värdefullt vore om deklaraionsplikt infördes och att sträng kontroll ordnades av opartisk instans.

Slutligen framhålles i yttrandet, att forskningen rörande allergier bör intensifieras inte blott vad gäller diagnostisering av sjukdomsyttningar av atopisk natur, dvs. huvudsakligen farmakologisk och immunologisk forskning, utan även i fråga om allergiska kemikalieangrepp av annan natur på cellsystem.

Socialstyrelsen ansluter sig i vad avser frågan om intensifierad forskning om allergier till de av professor Grönwall uttalade synpunkterna och uttalar att de av svenska forskare utarbetade nya metoderna för att i blodet påvisa särskilda äggviteämnen, s. k. reaginer, som i ökad mängd förekommer i blodet hos allergisjuka personer, har skapat en helt ny grund för allergiforskningen och synes ge möjlighet till väsentligt mer objektiv undersökning av allergisjuka personer än vad man tidigare kunnat åstadkomma. I likhet med professor Grönwall har styrelsen uttalat att ett ökat stöd åt allergiforskningen i nuvarande läge synes kunna bli en osedvanligt god forskningsinvestering.

Styrelsen uttalar vidare att en information om vilka ämnen som är speciellt farliga kan ernås endast som resultat av undersökning och forskning på ämnen och artiklar som utlöser reaktioner. Forskning är således basen för en upplysningsverksamhet om vilka ämnen som speciellt ofta utlöser överkänslighetsreaktioner. Upplysning om sådana ämnen ingår som ett naturligt led i all upplysningsverksamhet om hälsorisker. Information sker bl. a. inom den intresseförening som är speciellt inriktad på allergiframkallande ämnen och som utger tidskriften *Allergi*. Det är dock uppenbart att det i många fall är ett mycket svårt problem såväl för patienten som för den sjukvårdande personalen att uppspåra allergiframkallande ämnen. Med hänsyn till den tekniska utvecklingen bör givetvis upplysning om risker för allergiska reaktioner understrykas särskilt vid användningen av kemisk-tekniska preparat i vardagen och i industrin. Fabrikanter av kemisk-tekniska preparat bör vid sin framställning av preparat undvika kända ämnen som utlöser allergiska reaktioner.

Styrelsen uttalar sammanfattningsvis att en intensifierad forskning rörande de allergiska sjukdomarna och deras djupare natur är väl motiverad.

Riksförbundet mot allergi anför, att det under de fjorton år som riksförbundet bedrivit sin verksamhet har framgått allt klarare, att forskningen och upplysningen inom detta sjukdomsområde är synnerligen eftersatta. Detta är desto mera allvarligt, som lokala undersökningar och erfarenheter tyder på en tilltagande utbredning av allergier av olika slag, ej minst förorsakade av nästan dagliga nya ämnen och produkter inom bl. a. kemisk-teknisk, byggnads-, matvaru-, textil- och läkemedelsindustri.

Riksförbundet har dels insamlat och utdelat medel till forskningsstipendier, dels bedrivit upplysningsverksamhet, särskilt bl. a. beträffande yrkesallergier och vård av de allt flera astmasjuka barnen. Behovet härav har vi-

sat sig vara mycket stort. Okunnigheten om de påträngande yrkesallergi-problemen är påtaglig på arbetsplatserna, och läkarnas forskningsresurser är högst otillräckliga.

Riksförbundet anför vidare, att den nationalekonomiska förlusten genom allergisjukdomarna kan belysas av att enbart de 3 000 förtidspensionärerna på grund av astma svarar för ett bortfall av cirka 1 milj. arbetsdagar per år. Konsekvenserna för dem som besväras av allergier utan att därför vara invalider är självfallet långt större. Graden av härav följande psykisk och ekonomisk belastning för stora grupper av vårt folk är otillräckligt utredd.

Riksförbundet uttalar att det måste vara ett klart intresse från samhällets sida att genom utredning och stöd åt intensifierad forskning och upplysning komma till grunden med allergisjukdomarnas art och verkningsar. Halvmesyurer ger ej tillräcklig hjälp och är oftast kostsamma. Prioritetsgraden är hög, eftersom det gäller en ökande, allvarlig folksjukdom, som drabbar alla åldrar. Riksförbundet vill sålunda kraftigt uttala sig för bifall till motionärernas hemställan.

Utskottet

Motionärerna anhåller om utredning angående intensifierad forskning och upplysning om allergier.

Av remissyttrandena framgår, att nyligen vunna medicinska framsteg, till vilka svenska forskare lämnat stora bidrag, har gjort det möjligt att nu angripa en mängd allergologiska frågeställningar på ett helt annat och säkrare sätt än tidigare. Utskottet har även inhämtat, att statens medicinska forskningsråd i hög grad uppmärksammar detta forskningsområde och under den senaste femårsperioden i det närmaste fördubblat anslagen till allergologisk forskning.

De allergiska sjukdomarna förorsakar ofta svåra lidanden och leder i många fall till invaliditet. Det är enligt utskottets mening ett väsentligt samhällsintresse, att ett tillfredsställande stöd lämnas åt forskning som kan bidra till effektivare insatser mot dessa sjukdomar. Det är också av stor betydelse att upplysning bedrivs rörande allergiska sjukdomar och de hälso-risker som i detta avseende kan vara förenade med olika ämnen och varor. Sådan information kan, förutom genom frivilliga insatser och företagshälsovården, ske t. ex. genom socialstyrelsens hälsovårdsupplysningsdelegation och arbetsmedicinska institutet.

Utskottet delar motionärernas synpunkter rörande behovet av intensifierad forskning och upplysning om allergier. Någon utredning av den art motionärerna föreslagit synes emellertid inte påkallad. Utskottet finner sig således inte böra tillstyrka motionerna utan hemställer,

att de likalydande motionerna I: 881 och II: 1009 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 april 1969

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Möller (s), Hedlund (s), Eric Peterson (fp), Karl Gustav Pettersson (s), Ernst Olsson (cp), Nyquist (s)*, Ove Karlsson (s), Blomquist (m)*, fröken Pehrsson (cp)*, herrar Richardson (fp)* och Ingvar Andersson (m);

från a n d r a kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Haglund (s)*, Rimås (fp), Nilsson i Bästekille (m), Johansson i Simrishamn (s), Andersson i Örebro (fp), Hugosson (s), Johansson i Växjö (cp), Green (s), Aldén (s) och Rosqvist (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.